

Ympäristövaliokunnalle

Aihe: YmV tiistai 12.05.2026 klo 10.00 / VNS 3/2026 vp / Asiantuntijapyyntö

Suomen Kuntaliiton lausunto julkisen talouden suunnitelmasta vuodelle 2027–2030

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle asiasta. Lausunnon liitteenä on Kuntaliiton kuntatalouden yleisarvio julkisen talouden suunnitelmasta 2027–2030.

Asuntopolitiikka

Korkotukilainan myöntämisvaltuuden taso laskee. Valtion tukeman asuntotuotannon korkotukilainavaltuudet laskevat kuluvaan vuoteen 1,135 mrd. eurosta 500 milj. euroon vuonna 2027 ja 635 milj. euroon vuosina 2028–2030.

Korkotukilainat kohdennettaneen kehyskaudella nykyiseen tapaan. Valtaosa valtion tukemasta asuntotuotannosta kohdistetaan suurimpiin kasvukeskuksiin, erityisesti Helsingin seudulle.

Paikallisempaan asuntopolitiikkaa

Asuntopoliittiset instituutiot (VAR, ARA-virasto, MAL-sopimukset) ovat yhdenmukaistaneet kuntien asuntopoliittisia ratkaisuja. Näiden instituutioiden purkautuminen näkyy nyt siten, että kunnissa haetaan erilaisia ratkaisuja ja ratkaisut nousevat vahvasti kunnan omasta perspektiivistä.

Kuntien kiinnostus valtion korkotukilainoitukseen vaihtelee sen mukaan, halutaanko kuntakonsernin taseessa säilyttää oma vuokrataloyhtiö, tai halutaanko se säilyttää nykyisen kokoisena. Kuntien välillä on myös eroja, kun arvioidaan kunnan mahdollisuuksia tytäryhtiön rahoitukseen kuten lainojen takauksiin. Yhden ratkaisun (ARA-malli) sijaan päädytään hakemaan ratkaisuja, jotka nousevat lähiseudun ja oman kunnan kysynnän ja tarjonnan tarkastelusta universaalien tavoitteiden sijaan.

Miten niukkeneva korkotukilaina osataan kohdentaa tavalla, joka tukee kaupunkikehittämistä?

Korkotukilainan myöntämisvaltuudesta annettu valtioneuvoston päätös kohdentaa korkotukilainat MAL-sopimusseuduille. Jatkossa rahoitus on näillekin kaupungeille vain osarahoitus, joten erityistä huomiota tulee kiinnittää perusteisiin, joilla ARA-rahoitus kohdennetaan MAL-seutujen sisällä. Paitsi vuokrataloyhtiöiden, myös kaupunkien tulee osata ennakoida, mikä osuus investoinneista joudutaan järjestämään muulla rahoituksella.

Julkisen talouden kokonaisuudessa tulee huomioida, että kaupunkien takaukset vuokra-asuntotuotantoon ja vuokra-asuntokannan peruskorjaamiseen rasittavat jatkossa kaupunkikonsernien taloutta ja vaikuttavat niiden rahoitusasemaan.

Korkotukilainojen tilastoinnista EDP-velkaan käydään keskustelua. Tässä yhteydessä tulee huomioida, että kuntaomisteisten vuokrataloyhtiöiden lainat on vuodesta 2021 tilastoitu EDP-velkaan. Näistä lainoista merkittävä osuus on korkotukilainoja. Vaikka tilastointikäytäntö muuttuisi ja korkotukilainat tilastoitaisiin EDP-velan ulkopuolelle, kuntaomisteisten vuokrataloyhtiöiden (suurten kaupunkien ja kehyskuntien) korkotukilainat tilastoituisivat yhä EDP-velkaan.

Kestävä liikkuminen

Alueiden saavutettavuuden sekä kuntien maankäytön ja liikennejärjestelmien suunnittelun kannalta on välttämätöntä, että valtion liikennepoliittiset prioriteetit ja rahoitus ovat aiempaa ennakoitavampia ja johdonmukaisempia. Tämä on tärkeää, jotta kunnat ja kaupungit voivat suunnitella maankäytön, elinkeinojen ja joukkoliikenteen kehittämistä pitkäjänteisesti ja kestäväällä tavalla.

Tieliikenne on Suomessa ainoa sektori, jonka ilmastopäästöt kasvavat, ja sen osuus kokonaispäästöistä on jo noin kolmannes. Monille kunnille liikenne on suurin päästölähde. Kuntien mahdollisuudet vaikuttaa liikenteen päästöihin ovat kuitenkin rajalliset ja riippuvaisia valtion ilmasto- ja liikennepoliitikasta. Suomen ja kuntien ilmastotavoitteita ei saavuteta ilman määrätietoisia ja riittävästi resursoituja valtion toimia. Samalla vähennetään riippuvuutta fossiilisista tuontipolttoaineista. Tieliikenteen päästökaupan huutokauppatulot tulee kohdentaa konkreettisesti käyttövoimamurroksen ja kestävä liikumisen edistämiseen koko maassa.

Pidämme valitettavana, että julkisen talouden suunnitelmassa perusväylänpitoon kohdistuu säästöjä, jotka kasvavat 30 milj. eurosta vuonna 2027 aina 38,5 milj. euroon kehyskauden lopussa. Korjausvelan kasvu tulee pysäyttää

ja perusväylänpito turvata paitsi pääväylillä niin rataverkolla kuin elinkeinoelämälle ja huoltovarmuudelle keskeisillä seutu- ja yhdysteillä. Investointiohjelman liikennehankkeiden määrärahoja nostetaan kehyskaudella yhteensä 274 milj. eurolla. Toteamme, että kehittämisrahoitus tulisi kohdentaa vaikuttavuuden perusteella selkeästi priorisoiden. Hallituksen kertaluonteinen investointiohjelma lisää merkittävästi kehittämisen rahoitusta vuosina 2026–2028, mutta vuoden 2029 jälkeen Liikenne 12 -suunnitelman mukainen kehittämisrahoitus jää erittäin niukaksi, mikä heikentää myös MAL-sopimusten vaikuttavuutta.

Valtion tulee kantaa oma vastuunsa kaupunkiseutujen joukkoliikenteen kilpailukyvyistä. Valtion tuki joukkoliikenteelle sekä kävely- ja pyöräliikenteen infrastruktuurille on tällä hetkellä riittämätöntä. Meneillään oleva henkilöjunaliikenteen ostoliikenteen kilpailutuksen valmistelu ja käytännön toteutus edellyttävät riittävää ja pitkäjänteistä valtion rahoitusta, jotta markkina ja palvelut voivat aidosti kehittyä. Samalla tulee mahdollistaa kasvavien kaupunkiseutujen välisten yhteyksien kilpailuttaminen kokonaisuutena palvelutason parantamiseksi ja kestävästä liikkumisesta edistämiseksi.

Rakennetun ympäristön lainsäädäntöuudistus

Hallituskauden aikana käynnissä ollut rakennetun ympäristön lainsäädäntöuudistus (alueidenkäyttölaki, yhdyskuntakehittämislaki, yhdyskuntarakentamislaki ja rakentamislain muutokset) ei ole edennyt toivotulla tavalla eikä toteuttanut hallituksen norminpurkutavoitteita.

Eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys uudeksi alueidenkäyttölakiksi lisää kuntien hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Vaikka lakiluonnoksessa esitetään joitakin kevennyksiä kaavajärjestelmään ja vuorovaikutusmenettelyihin, siinä asetetaan kuntien kaavoitukselle siinä määrin uusia tehtäviä, sisällöllisiä vaatimuksia ja hallinnollisia menettelyjä, että ne ylittävät vaikutuksiltaan ehdotetuista kevennyksistä saavutettavat hyödyt. Tarpeetonta, hallintoa kuormittavaa ja kustannuksia aiheuttavaa sääntelyä tulisi poistaa.

Lunastuslain muutos on kasvattanut kuntien maanhankinnan kustannuksia, kun maanomistajat ovat tietoisia mahdollisuudesta saada lunastusmenettelyssä aiempaa korkeampi korvaus. Vaikutus näkyy maanhankinnan kustannusten 25 prosentin nousuna. Lisäksi lunastusmenettely lisää kunnalle hallinnollista työtä ja aiheuttaa toimituskustannuksia.

Merkittävin vaikutus liittyy prosessien pitkittymiseen ja kunnan kehittämisen viivästymiseen: lunastustoimitus voi kestää hakemuksesta lainvoimaisuuteen yli vuoden, ja käsittelyajat voivat pidentyä entisestään toimitusten määrän kasvaessa ilman lisäresursointia. Yhdyskuntakehittämislain

luonnoksessa esitetyt muutokset heikentävät kunnan mahdollisuuksia kattaa yhdyskuntarakentamisen kustannuksia maanomistajilta saatavilla tuloilla, jolloin kustannukset tulisi kattaa kunnan varoista aiempaa suuremmalta osin tai johtaisi hankkeiden karsimiseen. Samalla hallinnollinen taakka kasvaa ja sopimusvapaus kaventuu, mikä hidastaa menettelyjä ja lisää kustannuksia sekä kunnalle että muille osallisille. Kuntien tehtäviä ei tule lisätä, eikä maanomistajien osallistumisvastuuta tule kaventaa kuntatalouden kustannuksella.

Energiapolitiikka

Ohjelma korostaa investointien tukevan pitkän aikavälin kasvua ja ilmastotavoitteita, mutta kuntien tulorahoitus ei riitä kattamaan investointeja, mikä kasvattaa lainakantaa. Ohjelma toisaalta tunnistaa kunnat energiasiirtymän keskeisiksi mahdollistajiksi. Suuri osa tulevista investoinneista arvioidaan välttämättömiksi (perusinfrastruktuuri, korjausvelka, vihreä siirtymä), mutta rahoituksellinen liikkumavara kapenee. Kunnille tarvitaan ennustettavampi ja pitkäjänteisempi investointiympäristö, jotta energiasiirtymä ei lisää hallitsemattomasti velkaantumista. Energiamarkkinoiden epävarmuus on merkittävä riski kuntatalouden ennusteille.

Suunnitelmassa mainitaan kertaluonteiset energiayhtiöiden tai niiden osuuksien myynnit, joilla ei kuitenkaan voida paikata rakenteellisia ongelmia. Kuntaomisteisten energiayhtiöiden osingot voivat muodostaa huomattavan osan kunnan tuloista, mutta voimassa oleva Energiaviraston valvontamalli heikentää vuosi vuodelta (sähkö)verkonhaltijoiden sallittua tuottotasoa. Omistajakuntien taloudessa muutos näkyy verkonhaltijoiden heikkenevänä osingonmaksukyynä ja myös velkaantumisenä, jos toimitusvarmuuden parantamisen ja vihreän siirtymän riittävistä investoinneista pidetään kiinni.

Kestävä kehitys

Julkisen talouden suunnitelmassa ohitetaan luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen ja luontokadon pysäyttämiseen sekä ilmastomuutokseen sopeutumiseen ja torjuntaan liittyviin sitoumuksiin ja tavoitteisiin kohdistuvat rahoitustarpeet. Useihin näihin elämän kannalta kriittisiin toimiin pystytään vaikuttamaan kunnissa, mutta niihin kohdistetut avustukset ja hanke-rahat on karsittu minimiin, tai niitä kohdistetaan vain hyvin rajatulle alueelle. Toisaalta esimerkiksi ympäristöllistä tai lajien suojelua koskevaa sääntelyä on heikennetty tai ollaan heikentämässä, mikä lisää paikallisia haitallisia ympäristövaikutuksia ja kiihdyttää luontokatoa. Kuntien toiminnassa on paikallisella tasolla mahdollista edistää biodiversiteettitoimia kustannustehokkaasti ja sosiaalista kestävyyttä lisäävillä tavoilla, ja toimien hyötyisyyttä tulisi tukea seudullisella ja alueellisella yhteistyöllä.

Vihreän siirtymän hankkeiden osalta kokonaiskestävyydestä tarkastelussa, sisältäen myös taloudellisen kestävyysnäkökulman, tulisi huomioida niiden luonto- ja ympäristövaikutukset laajasti, myös luonnonvarojen käytön ja energian kulutuksen kasvun näkökulmasta.

Kuntaliitto pitää kehysriihessä esitettyä kirjausta ympäristöllisten lupien kokonaisharkinnasta epätarkoituksenmukaisena ja voimassa olevan ympäristöllisen sääntelyn vastaisena. Menettely tekisi tyhjäksi ympäristönsuojeluviranomaisen itsenäisen ja riippumattoman aseman yleisen edun valvojana.

Rakennetun ympäristön digitalisaatio

Kuntaliitto haluaa nostaa esiin eri ministeriöiden lainsäädäntöuudistuksista ja EU-sääntelystä tulevien, kuntia koskevien rakennetun ympäristön digiveloitteiden ja niiden toteuttamiseen suunnatun tuen epätasapainon. Kaikille kunnille yhteisten, laajojen digiveloitteiden sekä tiedon valtakunnallisen yhteentoimivuuden ei voida realistisesti katsoa toteutuvan ilman pitkäjänteistä ja velvoitteiden laajuuteen suhteutettua tukea. Samanaikaisesti kuntiin kohdistuvat leikkaukset vähentävät resursseja kunnissa.

Rakennetun ympäristön toimialalla on saatu hyviä kokemuksia laajamittaisesta yhteiskehittämisestä ja tiedon yhteentoimivuuden edistämisestä. Kunnissa on kehitetty yhdenmukaisia digiratkaisuja RYTY-lain toimeenpanoon osoitetulla tuella. Tuki jatkuu vuoteen 2028 saakka. Koska digitoteutuksia koskevat asetukset ovat viivästyneet ja niiden myötä velvoitteet ovat myös laajentuneet, on Ryhti-järjestelmän käyttöönoton aikataulu viivästynyt. Kuntaliitto ennakoii jo nyt, että siirtymäajalla, vuoden 2028 loppuun mennessä kaikki kunnat eivät vielä ole ottaneet käyttöönsä Suomen ympäristökeskuksen Ryhti-järjestelmää.

Lisäksi Traficom valmistelee parhaillaan uusia digiveloitteita koskien maanalaista verkkoinfrastruktuuria sekä liikennejärjestelmän digitaalisista tietopalveluista annetun lain toimeenpanoa kaikissa Suomen kunnissa. Kuntaliitto katsoo, että näiden velvoitteiden ei voida odottaa toteutuvan ilman minkäänlaista taloudellista tukea kunnille. Mikäli vaatimusten toimeenpanolle ei ole mahdollista luoda realistisia edellytyksiä, ei uusia velvoitteita-kaan tule säätää.

SUOMEN KUNTALIITTO

Pirjo Siren Johtaja, Yhdyskunta ja ympäristö

Lisätietoja annamme mielellämme (@kuntaliitto.fi)

Asuminen: Laura Hassi

Liikenne: Johanna Vilkuna

Maankäyttö ja maapolitiikka: Anne Jarva ja Laura Suurpää

Energia: Vesa Peltola

Kestävä kehitys: Päivi Paavilainen

Digitalisaatio: Päivi Tiihonen

Liite

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030

Julkisen talouden vahvistamistavoite ei ole ohjannut tai rajannut riittävällä tavalla Orpon hallituksen päätösten kokonaisuutta kuluneella hallituskaudella. Erityisesti valtiontalouden tasapainottumiseen tähtääviä sopeutustoimia on tehty, mutta niiden ohella on lisätty tiheään tahtiin menoja ja investointeja esimerkiksi palveluiden laadun vahvistamiseksi. Myös työn ja yritysten verotusta on kevennetty.

Valtion ja paikallishallinnon yhteenlaskettu rahoitusasema eli nettoluotonanto oli viime vuonna lähes 12 miljardia euroa alijäämäinen. Kehyskaudella valtion ja paikallishallinnon yhteenlaskettu alijäämä on kasvamassa lähelle 19 miljardia euroa ja julkinen velka 100 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Kehyskaudella kuntien talouspaineita lisäävät sovitut palkkaratkaisut, työttömyysetuuksien kasvaneet rahoitusvastuut, valtionrahoitukseen kohdistuvat leikkaukset sekä moninaiset investointitarpeet. Kehitysarvion mukaan kuntatalouden tilanne on vaikeimmillaan vuosina 2026 ja 2027. Sen jälkeen kuntien taloustilannetta helpottaa valtionosuuksiin tehtyjen määräaikaisten sote-leikkausten päättymisen ja henkilöstökulujen kasvun taittuminen. Kuntien taloudellinen eriytyminen kuitenkin jatkuu. Painelaskelman mukaan taloudelliset ongelmat ovat suurimmillaan 100 000–300 000 asukkaan kuntakokoryhmässä ja pienimmillään 5 000–10 000 asukkaan kuntakokoryhmässä.

Hallitusohjelmaan sisältyvät keskeiset isot uudistukset – kuntien rahoitusjärjestelmän uudistus, kiinteistöverouudistus ja kuntien taloudellista tilannetta helpottava norminpurku – eivät ole edenneet tällä hallituskaudella toivotulla tavalla. Valtionosuusuudistuksen kaaduttua vaarana on, että kunnan sotehistoria sekä sote-poikkileikkausvuosien taloudellinen asema määrittävät kunnan valtionosuutta ja veroprosenttia vielä pitkään.

Hallitus leikkaa koulutuksesta ja työllisyydestä

Keskimäärin noin 85 prosenttia kuntien käyttötalouden tuloista muodostuu kunnan omista verotuloista ja toimintatuotoista. Valtionosuudet riittävät rahoittamaan enää vajaat 20 prosenttia kuntien peruspalvelujen menoista, kun osuus vielä kymmenen vuotta sitten oli lähes 30 prosenttia.

Kuntien valtionosuuksia on leikattu kuluvalle hallituskaudella toistuvasti ja asteittain kasvavilla päätöksillä. Yhden prosenttiyksikön suuruisen vuosittaisen indeksileikkauksen ohella valtionosuuksia on leikattu lisää 75 miljoonalla eurolla vuonna 2026 ja 60 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Valtionosuuksia on leikattu myös norminpurun varjolla, minkä lisäksi valtionavustuksia ja laskennallisia kotoutumiskorvauksia on supistettu rajusti.

Leikkaukset kuntien valtionrahoitukseen eivät tuo julkiseen talouteen säästöä eivätkä kohenna julkista velkasuhdetta. Leikkaus vahvistaa kyllä valtiontaloutta, mutta vastaavasti se vähentää kuntien tuloja heikentäen kuntataloutta. Tuloleikkaukset kunnissa johtavat veronkorotuksiin, lisävelanottoon tai kuntien palvelujen, lähinnä sivistystoimen ja työllisyyspalvelujen, leikkauksiin. Sivistystoimen osuus kuntien nettokäyttökustannuksista on noin kolme neljäsosaa.

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus heikentää kuntataloutta

Julkisen talouden suunnitelman mukaan Orpon hallituskauden päätökset vahvistavat kuntataloutta noin 100 miljoonalla eurolla. Merkittävin yksittäinen kuntataloutta vahvistava hallituksen toimenpide on 277 miljoonan euron valtionosuuslisäys vuonna 2025 sote-siirtolaskelman vaikutusten lieventämiseksi.

Valtaosa julkisen talouden suunnitelman kuntalinjauksista olettaa kuntien menojen ja tulojen lisääntyvän päätöksen seurauksena yhtä paljon. Käytännössä harva päätös on kuitenkaan kuntatalouden, tai edes yksittäisen kunnan, kannalta neutraali. Räikein esimerkki kuntien kustannuksia paisuttaneista, mutta kuntatalouden kannalta neutraaliksi oletetusta uudistuksesta on TE-palvelu-uudistus, joka siirtyi kuntiin vuoden 2025 alussa yhteensä noin 240 miljoonaa euroa aliresurssoituna. Marinin hallituksen päättämän, mutta Orpon hallituskaudella toteutuneen TE-palvelu-uudistuksen talousvaikutusta ei huomioida julkisen talouden suunnitelman kuntavaikutuksissa lainkaan. TE-uudistus huomioiden valtion toimenpiteiden vaikutus kuntiin painuukin miinukselle vuosina 2025–2027.

SUOMEN KUNTALIITTO
Minna Punakallio
Pääekonomisti